

УДК 94 (73).091.7

РОЛЬ ДЕРЖАНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ США В АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ДОПОМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ (1938-1952)

Володимир Юшкевич

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Україна, 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60
e-mail: volodymyr_yushkevych@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6338-8557>

У статті аналізується роль американського зовнішньополітичного відомства у реалізації гуманітаристських ініціатив Президентів США Франкліна Делано Рузвельта та Гаррі Трумена стосовно політичних біженців з Німеччини й Австрії у довоєнний і повоєнний час. Залучено опубліковані документи Державного Департаменту США із серії Foreign Relations of the United States, мемуари очільника Держдепу Кордела Халла. Прослідковано внесок чиновників Держдепу США у втілення планів американського керівництва щодо налагодження міжнародної співпраці у питаннях надання допомоги європейським біженцям.

Ключові слова: Держдеп, Франклін Рузвельт, Гаррі Трумен, політичні біженці, гуманітаризм, Державний секретар

На початку ХХІ ст. невпорядкована масова міграція стала однією з глобальних проблем людства. Екологічні, соціальні, економічні проблеми, політичні переслідування, військові конфлікти, демографічне перенаселення та низький життєвий рівень спровокували європейську міграційну кризу. За цих умов Організацією Об'єднаних Націй активно обговорюється підписання Глобального пакту з міграції. Спроба координувати міжнародні зусилля, щоб запобігти міграційній кризі у Центральній і Західній Європі здійснив тридцять другий Президент США Франклін Делано Рузвельт. Рівно вісімдесят років тому з його ініціативи пройшла представницька конференція з проблем вимушених мігрантів у французькому Евіані, за результатами якої було створено Міжурядовий комітет з питань біженців.

При аналізові американської допомогової політики, спрямованої на полегшення долі європейських політичних біженців необхідно враховувати звужені можливості американського лідера для впливу на ситуацію, який не міг розраховувати на підтримку Конгресу, де переважали ізоляціоністські настрої. За таких обставин одним з важливих інструментів реалізації гуманітаристських намірів Президентів США було зовнішньополітичне відомство, силами якого можна було скликати спеціальні конференції з питань біженців і вносити це питання на розгляд інших форумів. Метою даної статті є аналіз дипломатичних зусиль Державного Департаменту США, спрямованих на вирішення чи актуалізацію теми вимушених європейських мігрантів на міжнародних форумах, де питання біженців не було голов-

ним та все ж розглядалося, було внесене або робилися спроби з його включення до порядку денного.

Після проведення влітку 1938 р. у французькому курортному місті Евіан-ле-Бен конференції з питань біженців, стало помітним нерозуміння представниками переважної більшості учасників форуму актуальності та невідкладності питання. Особливі надії американській лідер покладав на країни Латинської Америки, що за його очікуваннями після послаблення американського диктату у середині 1930-х рр. мали б зробити кроки у відповідь.

Одним з перших заходів, здійснених Ф. Рузвельтом після приходу до Білого Дому, став перегляд парадигми відносин з країнами Центральної й Південної Америки та Карибського басейну. Проголошена 1933 р. політика «Доброго сусіда» передбачала відмову від політики «великого кийка», базованої на збройних інтервенціях і військовій присутності США у країнах регіону. Нові методи забезпечення американського впливу зводилися не лише до відмови від прямого застосування сили, а й до забезпечення підтримки місцевим впливовим лідерам, тренування поліційних формувань, подальшого економічного та культурного проникнення, надання позик, економічного нагляду, політичних переворотів.

Розраховуючи на тепліїня у відносинах з країнами Латинської Америки та з метою продовження практичної реалізації гуманітаристських зусиль Білого Дому наприкінці 1938 р. американська делегація мала актуалізувати питання біженців на Восьмій Міжнародній конференції Американських держав у Лімі, яка

повинна була пройти 9-27 грудня 1938 р. Спочатку, у листопаді 1938 р. Франклін Рузвельт на зустрічі з головою Президентського дорадчого комітету з питань політичних біженців Джеймсом МакДонадлом попросив прискорити зусилля структури щодо пошуку якомога більшої кількості місць притулку біженців, особливо у Латинській Америці. Потім виконавчий секретар Президентського комітету Джордж Воррен повідомив Держдеп, що шанси на офіційну підтримку Панамериканською конференцією допомоги біженцям мізерні. Більшість країн регіону все ще не розуміли всю гостроту проблеми, а також зробили жорсткішими норми міграційного законодавства після Великої депресії [2, р. 63]. З іншого боку, Д. Воррен пропонував перевести тему розміщення євреїв у площину двосторонніх відносин і за цих умов латиноамериканські уряди могли б прийняти значну кількість мігрантів, здатних допомогти у розвитку сільського господарства та промисловості [15, р. 273].

Не дивлячись на те, що питання допомоги біженцям за підтримки бразильського делегата Евіану Хеліу Лобоса було включене до порядку денного, у кінцевому підсумку ця тема не увійшла до тексту підсумкової декларації та була відхилена членами Пан-Американського Союзу.

Окрім традиційних міждержавних зустрічей, американські дипломати використовували різноманітні платформи для розгляду проблеми біженців та її актуалізації перед світовою громадськістю. Так, питання біженців було підняте американською стороною на тридцять п'ятій конференції Міжпарламентського Союзу, що пройшла у серпні 1939 р. в Осло. На асамблеї однієї з найстаріших діючих до сьогодні міжнародних організацій (заснована 1889 р.) керівник американської делегації конгресмен Гамільтон Фіш III оприлюднив план вирішення проблеми європейських політичних біженців від нацистських переслідувань. За задумом парламентаря, необхідно було реалізувати акцію з широкомасштабного переселення євреїв з метою господарського освоєння французьких і британських колоніальних володінь біля озера Чад. Американський представник запевнив учасників заходу, що одержав схвалення від міністрів закордонних справ Великої Британії лорда Галіфакса та його французького колеги Жоржа Бонне. Ідея викликала інтерес у французького міністра колоній Жоржа Манделя. Головною метою приїзду Г. Фіша було агітування міжнародної громадськості щодо їх залучення до фінансування

проекту, кошторис якого становив близько ста мільйонів доларів США [12, р. 4-5].

Після розгрому Франції й інших країн Західної Європи з метою обговорення питання захисту колоній Франції та Нідерландів американською стороною терміново була скликана конференція. Друга консультативна зустріч міністрів закордонних справ країн Латинської Америки пройшла 21-30 липня 1940 р. у Гавані. Головною метою заходу декларувалося вироблення спільних для країн західної півкулі принципів солідарності в умовах зміни геополітичної ситуації в Європі на фоні військових успіхів країн Осі.

Проте, американською дипломатією Гавана також розглядалася в якості майданчика для комунікування з країнами регіону стосовно вирішення проблем європейських біженців. Держсекретар К. Халл 3 липня одержав президентські інструкції з узгодження можливостей розпочати перемовини стосовно захисту стародавнього принципу політичного притулку [15, р. 274]. Напередодні заходу К. Халл очікував, що питання біженців буде включене до порядку денного з метою розгортання «гуманітарної діяльності, що може здійснюватися в американських республіках стосовно жертв європейської війни». У першу чергу мова йшла про евакуацію дітей з Європи до Латинської Америки [14, р. 3]. Питання допомоги єврейським біженцям, що перебували у Франції й інших країнах, що опинилися під впливом нацизму, одержало підтримку кубинського зовнішньополітичного відомства [13, р. 2].

До складу американської делегації увійшли Кордел Халл, Адольф Аугустус Берле-молодший (помічник держсекретаря з питань Латинської Америки), Вільям Доусон-молодший (посол США у Панамі), Грін Хейвуд Хекворт (радник держсекретаря з юридичних питань), Лео Пасволскі, (спецрадник держсекретаря) Лоуренс Хейден Дагган (радник з питань політичних відносин), Гарі Декстер Вайт (голова відділу валютних досліджень міністерства фінансів), Гросвенор Джонс (в.о. директора бюро зарубіжної та внутрішньої торгівлі міністерства торгівлі), Леслі Аллен Вілер (директор офісу зарубіжних аграрних відносин Держдепу) [10, р. 822]

Офіційно трьома головними завданнями заходу визначалися обговорення потенційної загрози перебрання Німеччиною та Італією контролю над французькими та нідерландськими колоніями, протидія німецькому впливу та підіривній діяльності в «Американських республіках», поширення економічних усклад-

нень у зв'язку з війною в Європі. У свою чергу, американську сторону турбували загроза створення німецької бази поблизу Панамського каналу, пропагандистська діяльність дипломатів країн Осі та серйозне німецьке лобі пов'язане з емігрантами-землевласниками й серйозними позиціями німецького експорту в регіоні, можливість захоплення країнами Латинської Америки колоній Франції, Нідерландів та Великої Британії у зв'язку з проблемами у метрополіях. Так, Аргентина заявила претензії на Фолклендські острови, Чилі – Антарктичні території, Гватемала – Британський Гондурас (Беліз).

Попри американські зусилля за два роки після Ліми в Гавані державний секретар США Кордел Халл знову безуспішно намагався залучити країни регіону до колективного вирішення проблем біженців [15, р. 274]. Невдовзі представники Аргентини, Уругваю та Парагваю під час обговорення торговельної угоди домовилися про необхідність ухвалення більш жорстких міграційних норм, щоб унеможливити проникнення до себе «небажаних» осіб, що пояснювалося міркуваннями безпеки [18, р. 792].

Більше того, подібні заяви озвучувалися на Міжамериканській конференції з координації роботи поліції та судів, що проходила 27 травня – 9 червня 1942 р. у Буенос-Айресі. З огляду на те, що тематика засідання безпосередньо не стосувалася питання біженців, представник США Вільям Доусон (посол в Уругваї) не одержував відповідних інструкцій з Держдепу [5, р. 48-49]. Попри це, болівійський делегат запропонував законодавчо обмежити можливість набуття біженцями громадянства [11, р. 4].

Військові кампанії 1943 р. принесли помітні успіхи країнам Антигітлерівської коаліції, що знову повернуло питання допомоги біженцям на міжнародний порядок денний. Організована Союзниками Конференція з допомоги та відновлення пройшла з 10 листопада до 1 грудня 1943 р. в Атлантик-Сіті. На запрошення американського уряду прибули представники 44 урядів, що представляли вісімдесят відсотків мешканців планети [9, р. 20]. Переважна більшість з них на той момент перебували у стані війни з країнами Осі та входили відповідно до Антигітлерівської коаліції. Це такі країни як Австралійський союз, Бельгія, Болівія, Бразилія, Велика Британія, Гаїті, Гватемала, Гондурас, Греція, Домініканська республіка, Іран, Ірак, Канада, Китай, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Люксембург, Мексика, Нідер-

ланди, Нікарагуа, Нова Зеландія, Норвегія, Панама, Перу, Польща, Сальвадор, СРСР, США, Філіппіни, Франція, Чехословаччина, Чилі, Екватор, Ефіопія, Південно-Африканський союз, Югославія. Окрім того, на форумі брали участь представники Індії як «залежної країни» й окупованої американцями Ісландії. Приїзд делегацій нейтральних країн (Венесуела, Єгипет, Ліберія, Парагвай, Уругвай) свідчив про їх готовність виступити на боці альянтів у недалекому майбутньому.

Серед головних проблем, що розглядалися на конференції, називалися голод і хвороби. Не менш важливим визнавався захист осіб, які під дією обставин змушені були залишити власні помешкання. За оцінками експертів у Європі нараховувалося від двадцяти до тридцяти мільйонів «бездомних» (англ. *homeless*). За своїм змістом конференція в Атлантик-Сіті була установчою, отож головним підсумком заходу стало створення Адміністрації Об'єднаних Націй для допомоги і відбудови (англ. *UNRRA*). Від США угоду про створення ЮНРРА підписав особисто Ф. Рузвельт [1, р. 853]. Одним з вагомих наслідків роботи форуму було міжнародно-правове окреслення поняття «переміщеної особи Об'єднаних Націй». Оскільки ЮНРРА стала ще однією міжнародною структурою, яка у тому числі опікувалася проблемами європейських біженців, постало питання про недопущення дублювання функцій і виникнення конфлікту інтересів із вже існуючими органами. Потенційні проблеми вдалося вирішити після укладення окремої угоди з представниками Міжурядового комітету з питань біженців і зустрічі з керівництвом Військової ради з питань біженців. Безпосередньо у структурі ЮНРРА було створено Відділ переміщених осіб, який очолив американський представник Фред Хелер [17, р. 4].

Невдовзі після четвертого успіху Ф. Рузвельта на президентських виборах незмінного з 1933 р. очільника американського зовнішньополітичного відомства було звільнено у зв'язку з погіршенням стану здоров'я. 1 грудня 1944 р. на місце рекордсмена за терміном перебування на посаді державного секретаря Кордела Халла змінив Едвард Стеттініус-молодший. За період його урядування питання біженців розглядалося на конференціях «Великої трійки». Оскільки наприкінці війни низка міжнародних і національних структур опікувалися наданням допомоги вимушеним мігрантам, тож враховуючи очікуване наближення завершення війни, лідери країн Антигітлерівської коаліції вирішували долю інших

категорій населення. Так, у день закриття Ялтинської конференції, 11 лютого 1945 р. було укладено англо-радянську й американсько-радянську угоди щодо переміщених осіб. «Договір стосовно військовополонених та цивільних осіб, звільнених військами, що знаходяться під радянським командуванням, і військами, що знаходяться під командуванням США» з радянського боку підписав представник Генерального Штабу Червоної армії генерал-лейтенант Анатолій Гризлов, з американського – голова військової місії при посольстві Сполучених Штатів у Радянському Союзі генерал-майор Джон Рассел Дін [6, р. 985-987]. Підписаний документ цілком відповідав побажанням радянської сторони, адже повернення остарбайтерів і військовополонених, з одного боку, частково могло компенсувати колосальні демографічні втрати у війні, а з іншого – стати одним з інструментів політики залякування, яка у тому числі базувалася на ізольованості країни та відсутності можливостей її залишити. Радянський Союз прагнув поширити дію угоди на осіб, що були громадянами СРСР на момент початку війни з Німеччиною, вбачаючи у цьому один із засобів міжнародної легітимації перегляду європейських кордонів і визнання територіальних придбань 1939-1941 рр. Зі змістом двосторонньої угоди Держдеп США ознайомив американську пресу 8 березня 1946 р.

У свою чергу, на Потсдамській конференції до тексту остаточної угоди 1 серпня 1945 р. також увійшла стаття, пов'язана з питанням біженців. Дванадцятий пункт Протоколу Берлінської конференції трьох великих держав стосувався «впорядкування переміщення німецького населення». Фактично мова йшла про легалізацію союзниками примусової депортації німців з країн Центральної та Східної Європи. Узаконене переможцями вигнання фольксдойче з Польщі, Чехословаччини й Угорщини у 1945-1950 рр. супроводжувалися організованим насильством, конфіскацією майна, переміщенням у табори, переселенням до окупованої Німеччини та Австрії. За оцінками американського правозахисника Альфреда Моріса де Заяса подібні дії стали «страшною помстою», внаслідок чого чимало німців загинули при переїзді, а більшість було витіснено з традиційних місць проживання. «Акції відплати» схвалив ще Франклін Рузвельт, а сам документ підписав його наступник Гаррі Трумен.

Напередодні Потсдамської конференції новим очільником американського зовнішньополітичного відомства став Джеймс Френсіс

Бірнс. У 1946 р. політика США стосовно біженців базувалася навколо співпраці з Організацією Об'єднаних Націй. Позиція Держдепу зводилася до ухвалення принципу неовоб'язковості репатріації, досягнення вагомих позицій в Економічній і Соціальній раді ООН, створення нової міжнародної структури, яка за умови розширення компетенції та фінансової підтримки у короткостроковій перспективі б мала замінити існуючі інтернаціональні інституції (Офіс Верховного комісара Ліги Націй з питань біженців, Міжурядовий комітет з питань біженців, ЮНРРА) [7, р. 1448].

Важливим елементом реалізації американської політики стала участь у Першій сесії Генеральної асамблеї ООН. Перша частина сесії проходила 10 січня – 14 лютого 1946 р. у Лондоні, друга 23 жовтня – 15 грудня 1946 р. у Нью-Йорку. До компетенції одного з шести головних комітетів Генасамблеї ООН (Третього) було віднесено пункти порядку денного, що стосувалися питань культури, соціальної та гуманітарної сфери, проблем прав людини. На засіданнях Третього комітету вирішили внести питання біженців під десятим номером до порядку денного другої частини першої сесії Генасамблеї ООН. Вивчення питання було передане Економічній і Соціальній раді ООН. Наприкінці року було ухвалено рішення про створення Підготовчої комісії, яка у відведений час мала б створити Міжнародну організацію у справах біженців, а також засновано Спеціальний комітет з питання біженців і переміщених осіб.

21 січня 1947 р. місце держсекретаря в урядовому Кабінеті Президента Г. Трумена посів Джордж Кетлетт Маршалл-молодший. На даному етапі американська дипломатія опікувалася ухваленням всеосяжного договору про права особи. З цією метою було створено оонівську комісію з прав людини, перше засідання якої пройшло на території США у містечку Лейк Саксес у період з 27 січня до 10 лютого 1947 р. Головою комісії обрали члена американської делегації в ООН, екс-першу леді США Елеонору Рузвельт. Вироблений після тривалих дебатів документ під назвою «Загальна декларація прав людини» 10 грудня 1948 р. був схвалений Генеральною асамблеєю ООН у Парижі. Жоден з представників іноземних делегацій не проголосував проти, щоправда члени двох делегацій не голосували (Гондурас, Ємен), а вісім країн утрималися. Серед них Південно-Африканський Союз, Саудівська Аравія, СРСР, Білоруська РСР, Українська РСР, Югославія, Польща, Чехословаччина. Представники

комуністичного блоку пояснювали свою позицію «недостатнім засудженням фашизму» у тексті Декларації. Проте, ідейна натхненниця документу Елеонора Рузвельт вважала, що прорадянські країни турбувала тринадцята стаття, де йшла мова про свободу пересування особи, виражену у праві громадян покинути свою країну. Важливим досягненням для міжнародно-правового визнання та сприяння вирішення проблем біженців була чотирнадцята стаття Декларації, якою проголошувалося право кожної людини на одержання зарубіжного притулку від переслідування. Стаття тринадцята також декларувала право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання у межах власної країни та право на повернення додому після вимушеної міграції [16].

Наступного дня після його інавгурації Г. Трумена на новий Президентський термін, 21 січня 1949 р. новим держсекретарем США було призначено Діна Гудерхема Ачесона. У цей час перед американською дипломатією стояли інші виклики, пов'язані з подоланням стрімко зростаючих комуністичних загроз. Проте на цьому фоні, Білий Дім не відмовився від надання допомоги політичним біженцям як на внутрішній, так і на міжнародній арені. У період другої каденції Г. Трумена було проведено низку спеціальних конференцій, присвячених питанням біженців, але цей аспект бачиться темою окремого дослідження. Держдеп не відмовився від актуалізації питання біженців на різноманітних міждержавних форумах. У цьому контексті можна згадати заходи Міжнародної організації праці – підготовчу конференцію з питань міграції у Женеві (квітень 1950 р.) та генеральну конференцію з питань міграції у Неаполі (жовтень 1951 р.). На цих форумах американські делегати домагалися розширення участі організації у «польовій роботі» в Європі відповідно до міграційної політики США останніх двох років. Не останню роль в американських очікуваннях від співпраці з МОП стало обрання її представника Девіда Ебнера Моурза головою організації [8, р. 280-282]. Сам американський очільник міжнародної структури ситуацію, що склалася у світі, називав «трагічним парадоксом епохи». Подібна оцінка пов'язувалася з одночасним існуванням «країн з надлишком робочих рук і мізків й країн, де ці руки та мізки могли б допомогти розвивати недосліджені ресурси» [3, р. 123].

Отже, наприкінці 1930-х – на початку 1950-х років американське зовнішньополітичне ві-

домство стало одним з ключових інструментів реалізації президентського гуманітаристського курсу, спрямованого на вирішення проблем центральноєвропейських політичних біженців. Після проведення ініційованої американською стороною Євіанської конференції, Держдеп США виступав співорганізатором міждержавних конференцій, на яких розглядалося, або робилися спроби розглянути питання вимушених мігрантів. Американські дипломати брали активну участь в інституційній розбудові міжнародної системи допомоги біженцям, координували зусилля з іншими американськими відомствами та представниками США на зарубіжних форумах. Серед найважливіших завдань, вирішенням яких опікувалися держсекретарі США, було створення ефективної постійної діючої міжнародної організації, визначення правового статусу вимушених мігрантів, пошук можливостей для укладання домовленостей з країнами Латинської Америки, що могли б прийняти у себе значну кількість біженців, сприяння у подоланні європейської демографічної кризи, що постала за наслідками Другої світової війни. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень вбачається аналіз роботи американської дипломатії на спеціальних конференціях, присвячених біженцям.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Agreement for United Nations Relief and Rehabilitation Administration // Executive agreement series. 352. Washington: United States Government Printing Office, 1944. P. 845-853.
2. Bartrop P.R. The Evian Conference of 1938 and the Jewish Refugee. Cham: Palgrave Macmillan, 2018. 128 p.
3. Cohen G.D. In War's Wake: Europe's Displaced Persons in the Postwar Order. New York: Oxford University Press USA, 2011. 248 p.
4. Foreign relations of the United States. 1938. Volume I. General / [Bernard Noble G., Perkins E.R., Gustave A. Nuernberger eds.]. Washington: United States Government Printing Office, 1955. 1008 p.
5. Foreign relations of the United States. 1942. Volume V. The American Republics / [E.R. Perkins, Almon R. Wright eds.]. Washington: United States Government Printing Office, 1962. 838 p.
6. Foreign relations of the United States. 1945. Conferences of Malta and Yalta / [Bryton Barron, William M. Franklin, G. Bernard Noble eds.]. Washington: United States Government Printing Office, 1955. 1032 p.
7. Foreign relations of the United States. 1946. Volume 1. General. The United Nations / [Ralph R. Goodwin, Neal H. Petersen, Marvin W. Kranz, William Slany, S. Everett Gleason eds.]. Washington: United States Government Printing Office, 1972. 1544 p.
8. Global Migrants, Global Refugees: Problems and Solutions / [Aristide R. Zolberg, Peter M. Benda eds.]. New York: Berghahn Books, 2001. 384 p.
9. Greenstein H. The Atlantic City Conference and the UNRRA Program // The Compass. 1944. Vol. 25. № 4 (April). P. 20-24.
10. Hull C. The memoirs of Cordell Hull. Volume 1. New York: The Macmillan Company, 1948. 916 p.
11. Inter-American Conference Discusses Proposal to Bar Refugees from Citizenship // Jewish Telegraphic Agency. Daily

News Bulletin. 1942. June 4. P. 4.

12. Oslo Parley Hears Fish Plan for African Refugee Colony // Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin. 1939. August 20. P. 4-5.

13. Pan-american Defense Parley Urged to Take Up Refugee Problem // Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin. 1940. June 27. P. 2.

14. Refugee Problem to Be Aired at Pan-American Parley in Havana // Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin. 1940. July 2. P. 3.

15. The Nazi Holocaust. Historical articles on the destruction

of European Jews. Volume 1. Part 8. Bystanders to the Holocaust / ed. by Michael Robert Marrus. London, Westport: Meckler, 1989. 474 p.

16. Universal declaration of human rights. Washington: United States Government Printing Office, 1949. 23 p.

17. UNRRA Conference Postponed; Division for Displaced Persons Extends Its Work // Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin. 1944. May 19. P. 4.

18. Wyman D.S., Rosenberg C.H. The World Reacts to the Holocaust. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1996. 981 p.

Yushkevych Volodymyr

The Role of the US Department of State in the Actualization of Assistance Measures to European Refugees on the International Scene (1938-1952)

The paper analyzes the role of the U.S. foreign affairs agency in implementing the humanitarian initiatives of US Presidents Franklin Delano Roosevelt and Harry Truman in relation to political refugees from Germany and Austria in prewar and post-war time. It was the particular period of time that was characterized by the beginning of the United States active participation in assisting forced emigrants from the Third Reich at the expense of international actualization of that issue. That process took place against the backdrop of malfunctioning of existing institutional tools in the structure of the League of Nations on the one hand, and on the other hand, it was complicated by the complete rejection of foreign policy activity outside the American continent in any forms by the overwhelming majority of American congressmen.

Under such circumstances, President Roosevelt could act solely within his own sphere of competence, also relying on Cordell Hull, the Head of the US Department of State. In the sphere of foreign policy, the US Department of State activities aimed to follow the proclaimed at the end of March 1938 president's course on the international application of the «responsibility of each nation» principle for the fate of European refugees from Nazism are of particular interest.

For the scientific coverage of the theme, the author uses published documents of the United States Department of State from the series Foreign Relations of the United States, and memoirs of Cordell Hull, the Secretary of State.

The contribution of the US State Department officials to the implementation of the plans of American leaders to establish international cooperation in the field of assistance to European refugees is retraced. Particular attention is paid to the coordinating work of professional diplomats with American delegations at international forums in Lima, Havana, Buenos Aires. The work of C. Hull on the realization of the president's humanitarian initiatives, his participation in solving refugee problems at the level of the heads of foreign policy departments of Latin America states is analyzed. The activities of the US foreign affairs agency on the actualization of refugee issues during the presidency of G. Truman are also considered.

Keywords: State Department, Franklin Roosevelt, Harry Truman, political refugees, humanitarian law, the Secretary of State

Надійшла до редакції / Received: 14.11.2018

Схвалено до друку / Accepted: 20.12.2018